

MIKROSKOPICKÁ ČÁST

NATĚ

***Absinthii herba* ČL 2017**

Artemisia absinthium, Asteraceae

pelyněk pravý

Makroskopie: usušené celé nebo řezané přízemní listy nebo kvetoucí, málo olistěné vrcholky. Stonek listnatý rýhovaný, v horní části zelenošedý, plstnatý, listy naředlé až nazelenalé, na obou stranách plstnaté. Přízemní listy jsou dlouze řapíkaté s trojúhelníkovitou nebo oválnou čepelí, dvakrát až třikrát peřenosečnou, úkrojky listu okrouhlé až kopinaté. Na stonku jsou listy méně dělené, v horní části kopinaté. Květenství je uspořádáno v přímé latě, úbory jsou kulovité až ploše kulovité, četné žluté oboupohlavné trubkovité květy a malý počet žlutých paprscitých květů, zákrov šedě plstnatý. Droga má aromatický pach, chuť je velmi hořká.

Obsahové látky: **silice** (*thujon*, *thujol* aj.), **hořčiny** (seskviterpenické laktony, např. *artabsin*, *absinthin*), flavonoidy, polyiny

Použití: stomachikum-amarum, digestivum, choleretikum, spasmolytikum

Mikroskopie:

stonek – příčný řez: epidermis, žlásky na povrchu, krycí trichomy (T-trichomy), v žebrech vyztužovací kolenchym, pod hypodermis shluky sklerenchymu, sítkovice, kambium, cévy s libriformem, dřevné paprsky, v dřevu parenchym s drúzami, siličné kanálky schizogenního původu

list – plošný preparát: vrchní i spodní pokožka s charakteristickými T-trichomy (1- až 5buněčná nožka s příčnou vodorovně položenou dlouhou buňkou se secernující membránou), žlásky typu *Asteraceae* (dlaždicové členění), buňky spodní pokožky vlnitě chobotnaté, anomocytické průduchy

Convallariae herba

Convallaria majalis, Asparagaceae

konvalinka vonná

Makroskopie: listy jsou tuhé, stopkaté, celokrajné, elipsovité, s rovnoběžnou žilnatinou. Květní stvolky s jednostranným střapcem bílých, kulovitě-zvonkovitých květů. Droga je bez pachu, chuť nejprve sladká, pak hořká, ostrá.

Obsahové látky: **kardioglykosidy** (0,2–0,3 % kardenolidy – *konvalatoxin*, *konvalatoxol* aj.), saponiny, flavonoidy

Použití: kardiotonikum

Mikroskopie: list (plošný preparát): pokožkové buňky listů tyčinkovitě prodloužené, rovnoběžné se žilnatinou, ojediněle průduchy bez průvodních buněk, rafidy štávelanu vápenatého

***Equiseti herba* ČL 2017**

Equisetum arvense, Equisetaceae

přeslička rolní

Makroskopie: celé nebo řezané usušené sterilní lodyhy – světle zelené až šedo-zelené, duté, na omak tuhé, při roztírání vržou. Lodyhy jsou článkované, mnohožebnaté, v článcích přeslenitě větvené na jednodušší a opětovně se přeslenovitě větvící větvičky. Droga je bez pachu a chuti, mezi zuby vrže.

Obsahové látky: **flavonoidy, kyselina křemičitá** (resp. rozpustné křemičitany), organické kyseliny, (stopy alkaloidů)

Použití: diuretikum, hemostyptikum; příznivé dermatologické účinky

Mikroskopie: na příčném řezu stonku patrná charakteristická žebra vyztužená sklerenchymem a inkrustovaná kyselinou křemičitou, mezi žebry údolíčka s kolenchymem, valekulární dutiny mezi žebry, pod endodermou v žebrech karinální dutiny, nad nimi cévní svazky, centrální rhexigenní dutina

KVĚTY

Verbasci flos ČL 2017

Verbascum densiflorum, *V. thapsus*, *V. phlomoides*, Scrophulariaceae

divizna velkokvětá, d. malokvětá, d. sápoovitá

Makroskopie: usušená květní koruna – pěticípá (tři dolní cípy větší), 20–30 mm v průměru, žlutá, cípy na spodní straně chlupaté, na svrchní straně lysé; 5 tyčinek – nitky horních tyčinek kratší, chlupaté (!) nitky spodních tyčinek lysé. Slabá medová vůně, chuť sladká, slizovitá.

D. thapsus – květy v průměru 20 mm barvy světle žluté, žluté až hnědé

D. densiflorum, *D. phlomoides* – květy v průměru 30 mm, světle žluté až oranžové

Obsahové látky: **saponiny** (*verbaskosaponin*), **slizy**, **iridoidy** (*aukubin*, *katalpol*), **flavonoidy** (*apigenin*, *luteolin* aj.), fenylypropanoidní glykosidy

Použití: expektorans (saponiny) i mucilaginózum (slizy), antiflogistikum, mírné diuretikum a diaforetikum

Mikroskopie:

tyčinky – 2 spodní lysé, 3 vrchní s kyjovitými trichomy

pokožka korunních lístků – velké přeslenitě rozvětvené krycí trichomy (kandelábrovitě), žláznaté trichomy pokryté zrnitou kutikulou

MAKROSKOPICKÁ ČÁST

Matricariae flos ČL 2017

Matricaria recutita (syn. *Chamomilla recutita* nebo *Matricaria chamomilla*), Asteraceae

heřmánek pravý

Makroskopie: úbory s dutým, protáhle kuželovitým nebo polokulovitým lůžkem, zákrov tvořený 1-3 řadami zelených listenů. Bílé obvodové jazykovité květy (12–20), v terči velké množství žlutých trubkovitých, oboupohlavných květů. Charakteristický aromatický pach, chuť hořká.

Obsahové látky: **silice** (0,6–2,4 %; seskviterpeny – *chamazulen*, *guajazulen*, *bisabolol* aj.), seskviterpen. **hořčiny** (*matricin*), **slizy**, **flavonoidy** (*apigenin*, *luteolin*, ...), kumariny, polyyny

Použití: vnitřně – antiflogistikum, spasmolytikum-karminativum, mírné diaforetikum, mírně sedativní

zevně – účinek protizánětlivý, hojivý, epitelizační (na rány, popáleniny), baktericidní, fungicidní

ČL 2017: *Matricariae etheroleum*

Matricariae extractum fluidum

Arnicae flos ČL 2017

Arnica montana, Asteraceae

prha arnika (arnika horská, prha chlumní)

Makroskopie: celé nebo částečně rozlámané úbory – jedno- až dvouřadý zákrov, jazykovité květy žluté, v terči oranžovožluté trubkovité oboupohlavné květy. Droga má aromatický pach, chuť mírně hořká, kořenitá.

Obsahové látky: **seskviterpenické laktony** (*helenalin*, *11a,13-dihydrohelenalin* a jejich estery s nižšími mastnými kyselinami), **flavonoidy**, **polyfenoly** (*cynarin*), triterpeny (*arnidiol*, *faradiol*), hořčiny (*arnicin*), silice, karotenoidy, polyyny

Použití: jen **zevně!!** – antiflogistikum, antirevmatikum, derivans, antiseptikum (vnitřně působí jako kardiotonikum, zvyšuje TK, uterotonikum!!)

ČL 2017: *Arnicae tinctura*

Calendulae flos ČL 2017

Calendula officinalis, Asteraceae

měsíček lékařský

Makroskopie: celé nebo řezané, usušené, zcela rozkvetlé květy, oddělené od lůžka. Jazykovité květy žluté až oranžové, se třemi zuby, v terči květy trubkovité, (zákrov dvouřadý). Nevýrazný pach, chuť nahořkle trpká.

Obsahové látky: **saponiny** – **kalendulosidy** (deriváty kyseliny oleanolové), **flavonoidy**, karotenoidy a xantofyly, silice, triterpeny (*arnidiol*, *faradiol*), polyyny

Použití: vnitřně – antiflogistikum trávicího traktu, spasmolytikum, mírné cholagogum

zevně – antiflogistikum, granulans, derivans, antibakteriální účinky (hnisavé rány, popáleniny, proleženiny); dětská kosmetika

Caryophylli flos ČL 2017

Syzygium aromaticum, Myrtaceae

hřebíčkovec kořený

Makroskopie: celé usušené poupě – drogu tvoří květní číška (hypantium), tmavohnědá, čtyřhranná až válcovitá, ke spodní straně zúžená a nahoře zakončená trojhrannými kališními cípy, na nichž je uložen kulatý, nerozvinutý květní pupen. Droga má charakteristický aromatický pach i chuť.

Obsahové látky: **silice** (*eugenol*, *karyofylen*), flavonoidy, fenolické kyseliny, olej, třísloviny

Použití: **silice** má dezinfekční a anestetické účinky (časté užití ve stomatologii); analgetický, antirevmatický účinek

ČL 2017: *Caryophylli floris etheroleum*

Farfarae flos

Tussilago farfara, Asteraceae

podběl lékařský

Makroskopie: úbory s krátkou stopkou se sbírají na začátku květu – jazykovité víceřadé květy, trubkovité terčovité květy s chmýrem; listeny zákrovu jednořadé, běloplstnaté, načervenalé. Droga je bez pachu, chuť slizovitá, později nahořklá.

Obsahové látky: **slizy**, flavonoidy, třísloviny, hořčiny, (stopy pyrolizidinových alkaloidů)

Použití: mucilagínózum, mírné adstringens a spasmolytikum

Lamii albi flos

Lamium album, Lamiaceae

hluchavka bílá

Makroskopie: koruna bez kalichu, pyskatá, horní pysk vyklenutý, postranní cípy 2–3zubé, barva krémově bílá. Slabá medová vůně, chuť nahořklá.

Obsahové látky: **flavonoidy**, silice, třísloviny, triterpenické saponiny, fenolické kyseliny, sliz, iridoidní glykosidy (*lamalbid*)

Použití: mucilaginózum, expektorans, metabolikum, karminativum, sedativum, při urogenitálních potížích; zevně jako adstringens, antiflogistikum (pro koupele se používá celá nat')

Lavandulae flos ČL 2017

Lavandula angustifolia (syn. *Lavandula officinalis*), Lamiaceae

levandule lékařská

Makroskopie: drobné, krátce stopkaté květy s modrošedým, trubkovitým kalichem a modrofialovou dvoupyskou korunou. Droga má výrazný aromatický pach, chuť je hořká.

Obsahové látky: **silice** (hl. monoterpeny – *linalyl-acetát*, *linalol*, *cineol*, *kafr*; seskviterpeny – např. *karyofylen-oxid*), třísloviny, *kys. rozmarýnová*, flavonoidy, kumariny, anthokyany

Použití: nervinum, sedativum (podobně jako meduňka), spasmolytikum, cholagogum; zevně jako antiseptikum, derivans

ČL 2017: *Lavandulae etheroleum*

Doplněk ČL 2018: *Lavandulae latifoliae etheroleum*

Malvae sylvestris flos ČL 2017

Malva sylvestris (příp. jiné pěstované druhy), Malvaceae

sléz lesní

Makroskopie: květy seskupené v paždí listů – kalich pětičetný stejně jako koruna, korunní lístky 3–4x delší než kališní lístky, opakvejčité, růžovofialové s tmavším žilkováním, semeník okrouhlý. Droga je bez pachu, chuť slizovitá.

Obsahové látky: **sliz** (více než 10 %), třísloviny, silice, **anthokyany** (*malvin*)

Použití: mucilaginózum, mírné adstringens; zevně jako emoliens; barvivo

Echinaceae purpureae flos, Echinaceae purpureae herba ČL 2017

Echinacea purpurea, Asteraceae

třapatkovka nachová

Makroskopie: celá nebo řezaná usušená kvetoucí nat'. Květovou drogu tvoří jednotlivé úbory se silně vyklenutým lůžkem, jazykovité květy jsou nachové, sterilní, dolů svěšené, hnědé trubkovité květy jsou oboupohlavné, plevky vyčnívající z květů jsou pichlavé.

Obsahové látky: **fenolické látky** (estery kyseliny kávové – zejména *kyselina cichorová* a *kaftarová*), **silice** (mono- a seskviterpeny), polysacharidy, anthokyany

Použití: imunomodulans, antivirotikum

Hibisci sabdariffae flos ČL 2017

Hibiscus sabdariffa, Malvaceae

ibišek súdánský

Makroskopie: usušený světle až tmavě fialovočervený masitý, po usušení křehký kalich a kalíšek. Kalich je v dolní polovině džbánkovitý, v horní polovině s pěti dlouhými zašpičatělými nazpět ohnutými cípy. Každý cíp má uprostřed nápadnou žilku a ztloustlou nektarovou žlázku. Kalíšek tvoří 8–12 lístků přirostlých k bázi kalicha.

Obsahové látky: nejméně 13,5 % **organických kyselin** (*kyselina askorbová, citronová, jablečná, vinná*), **anthokyany**, flavonoidy, fytosteroly, pektin

Použití: pochutina (čaj), zdroj vit. C, antioxidant

Primulae flos

Primula veris, P. elatior, Primulaceae

prvosienka jarní, p. vyšší

Makroskopie: květy se žloutkově žlutou korunou a lžícovitě vydutými korunními plátky (*P. veris*) nebo sírově žluté květy s plochými korunními plátky s hlubšími cípy (*P. elatior*). Medová vůně, chuť nasládlá.

Obsahové látky: **triterpenické saponiny**, fenolické glykosidy, flavonoidy, karotenoidy, silice

Použití: expektorans – sekretolytikum, mírné diuretikum

***Sambuci nigrae flos* ČL 2017**

Sambucus nigra, Adoxaceae (Viburnaceae)

bez černý

Makroskopie: květy jsou bílé až nažloutlé, drobné, pětizubý kalich a koruna s 5 široce oválnými korunními plátky na bázi srostlými s 5 nitkovitými tyčinkami, tyčinky jsou k bázi koruny přirostlé. Pach drogy charakteristický, chuť slizovitá, sladká.

Obsahové látky: **flavonoidy** (hl. glykosidy *kvercetin*u – *rutin*, *hyperosid*, *isokvercitrin* aj.), silice, fenolické kyseliny + jejich estery, triterpeny, sliz, stopy *sambunigrinu*

Použití: diaforetikum, diuretikum

***Tiliae flos* ČL 2017**

Tilia cordata, *T. platyphyllos* nebo jejich kříženec *Tilia* × *europaea*, Malvaceae

lípa srdčitá (lípa malolistá), l. velkolistá

Makroskopie: celé soukvětí (z 2–7, někdy až 16 květů) i s podpurným blanitým, žlutozeleným listenem – hlavní žilka je z poloviny srostlá s hlavní stopkou. Kališní lístky opadavé, 5 korunních lístků tenkých, nažloutle bílých. Charakteristický pach drogy, chuť sladce slizovitá.

Obsahové látky: **flavonoidy** (glykosidy *kvercetin*u a *kempferolu* a jejich estery s fenolickými kyselinami, např. *tilirosid*), sliz, třísloviny, fenol. kyseliny (*kys. kávová*, *kys. chlorogenová* aj.), silice

Použití: diaforetikum, diuretikum, mucilaginózum

***Lupuli flos* ČL 2017**

Humulus lupulus, Cannabaceae

chmel otáčivý

Makroskopie: usušená, zpravidla celá samičí květenství. Chmelové šištice jsou obvykle jednotlivé, 2–5 cm dlouhé, vejčitého tvaru, složené z četných oválných zelenožlutých, překrývajících se listenů. Zevní listeny jsou ploché, pravidelné, vnitřní listeny jsou delší, na bázi nepravidelné, úplně uzavírající plod (nažku). Semeníky, báze listenů a listence jsou pokryty malými oranžovožlutými žlázkami.

Obsahové látky: **hořčiny** (15–30 % hořké pryskyřičné kyseliny) = **prenylované acylfloroglucinoly** (*humulon*, *lupulon*); **flavonoidy** (glykosidy *kvercetin*u), **prenylované chalkony** (*xanthohumol*), **prenylované flavanony** (*isoxanthohumol*), štěpné produkty prenylu (*3-methyl-1-buten-3-ol*), silice (0,3–1 %, monoterpeny i seskviterpeny, např. *myrcen*, *humulen*, *farnesen*, *karyofylen*), třísloviny

Použití: amarum, stomachikum (hořčiny), sedativum (*methylbutenol* ?), anafrodisiakum (antigonadotropní glukoprotein); antidiabetikum (použitelné v počátečních stádiích diabetu), látky s protinádorovými účinky (*xanthohumol*)